

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРОФЕСІЙНУ КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ БІОЛОГІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ШКОЛИ

*Гриньова М.В., Дзябенко А.В.
Полтава, Україна*

Перехід до нових стандартів компетентнісно орієнтованої освіти, зумовлює реалізацію інноваційних підходів до професійної підготовки майбутнього вчителя біології. Саме компетентнісний зміст підготовки майбутнього вчителя біології виступає основою його професійного розвитку. Професійна підготовка майбутнього вчителя передбачає оволодіння загальнонауковими та професійними компетентностями, які забезпечують розвиток його професіоналізму.

Професійна компетентність учителя біології профільної школи – це багатокомпонентне інтегральне особистісне утворення, яке є основою для виконання ним професійних обов'язків у сучасних умовах профільної організації, навчання при різноманітності його форм, моделей, напрямів, профілів, рівня викладання та структури навчального предмета, орієнтації навчального процесу на професійне і соціальне самовизначення випускників.

Підготовка висококваліфікованих педагогічних кадрів для роботи в профільній школі. Цей процес здійснюється під час навчання бакалаврів і магістрів у вищих закладах освіти. Питання професійної та спеціально-методичної підготовки майбутніх учителів біології досліджували Н. Андреева, Л. Барна, О. Біда, Н. Баюрко, Т. Бондаренко, Т. Буяло, М. Гриньова, О. Іванців, Н. Мішук, Н. Калініченко, С. Люленко, І. Мороз, В. Оніпко, С. Рудишин, А. Степанюк, В. Танська, Л. Шаповал, В. Шулдика, О. Цуруль.

Питанню підготовки вчителів біології, формування складових їх професійної компетентності, присвячено дисертаційне дослідження І. Сотніченко [5]. У монографії В. Оніпко обґрунтовано методолого-теоретичні та організаційно-педагогічні засади підготовки майбутніх учителів природничих дисциплін (хімії та біології) до роботи в профільній школі [1]. Науковий пошук К. Ліневич присвячений формуванню готовності майбутніх учителів біології до роботи з обдарованими учнями [4]. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх учителів біології найбільш обґрунтовано в дисертаційному дослідженні Ю. Шапрана [2]. Проте проблеми підготовки як майбутнього, так і практикуючого вчителя біології старшої профільної школи, формування його професіоналізму залишаються вирішеними лише частково. Вітчизняні і зарубіжні дослідники визначають багатовимірність педагогічного явища професійної компетентності вчителя, наголошують на його багатокомпонентній структурі. Причому існують погляди, згідно з якими професійна компетентність розглядається як сукупність різних видів компетентностей. В. Ковальчук розглядає професійну компетентність учителя як «багатоаспектне інтегральне особистісне утворення,

яке включає широку професійну та загальну ерудицію, системну необхідність умінь, навичок і способів виконання професійних дій, сукупність професійно-цілісних ставлень та досвід дослідницької діяльності». Ми погоджуємося з поглядами вчених Ю. Шафрана та В. Ковальчука [3] щодо компонентів та різновидів компетенцій, котрі формуються на основі ключових та фахових компетентностей сучасного вчителя, проте розширюємо їх складову у зв'язку з переходом до профільного навчання на старшій ланці середньої школи та тенденцією до неперервної освіти педагога протягом життя.

Професійна компетентність учителя включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний (потреби, інтереси, цілі професійної діяльності), когнітивний (професійно значимі знання), діяльнісний (професійно необхідні уміння і навички) та особистісно-рефлексивний (значущі психологічні та соціальні якості особистості вчителя). Мотиваційно-цілісний компонент професійної компетентності вчителя профільної школи включає його потреби, мотиви діяльності, інтереси, ціннісні орієнтації, прагнення до професійного росту. Когнітивний (знанцевий) компонент включає не лише фундаментальні наукові знання різних розділів біології, але і зміст навчальних програм предметів на рівні стандарту, академічному та профільному. Важливим є знання законодавчо-нормативних документів профільного навчання (законів, концепції, наказів МОНУ, Держстандарту, навчальних програм тощо); дидактики, інноваційних педагогічних технологій; вікової психології та фізіології учнів; методики викладання профільних, базових предметів, факультативів, курсів за вибором у класах різних профілів навчання.

Важливою складовою компетентності вчителя біології є реалізація практичного компонента навчальної програми (проведення екскурсій, дослідів, експериментів, організації лабораторних і практичних занять, практикумів); організація самостійної роботи учнів; володіння методологією науково-дослідницької, проектної, пошукової, еколого-натуралістичної роботи. Провідною метою профільного навчання є соціальне і професійне самовизначення учнів відповідно до їхніх інтересів, нахилів і здібностей. Тому вчителю профільної школи необхідно вміти здійснювати діагностико-прогностичну діяльність серед створшюкасників, професійну орієнтацію учнів та їх батьків, професійне консультування, знайомство з освітньою професійною структурою регіону, тенденціями ринку праці тощо. Особистісно-рефлексивний компонент професійної компетентності комунікативність, вміння налагоджувати стосунки з учнями, батьками, колегами, створювати позитивну психологічну атмосферу співпраці з учнями та ситуаціями успіху, співробітництво з колегами та обмін досвідом, відповідальність і наполегливість, толерантність і гуманізм.

Професійна підготовка студентів педвузу передбачає озброєння майбутніх вчителів не тільки теорією, а й методикою здійснення навчального процесу. Сучасна система педагогічних знань професійної підготовки вчителя біології включає провідні ідеї, поняття, закони, факти, які відображаються різні аспекти людської особистості, ефективність засвоєння яких, залежить від

пізнавальної та практико-орієнтованої діяльності студентів. Крім того, розуміння педагогічних теорій є органічною складовою педагогічного мислення майбутнього педагога. Професійну підготовку сучасного вчителя біології необхідно розглядати у площині набуття загальних і предметних знань, які становлять теоретичну основу майбутньої професійної діяльності та реалізації студентоцентризованих заходів, спрямованих на саморозвиток особистості.

Список використаних джерел:

1. Оніпко В.В. Професійна підготовка вчителя природничих дисциплін до роботи у профільній школі: [монографія] / В.В. Оніпко. – Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2011. – 376 с.
2. Шапран Ю.П. Формування професійної компетентності майбутніх учителів біології : дис. доктора пед. наук: спец. 13.00.04 / Шапран Юрій Петрович – К., 2014. – 528 с.
3. Ковальчук В.А. Професійна підготовка майбутніх учителів до роботи в умовах варіативності освітньо-виховних систем: теорія, методика, практика: [монографія] / В.А. Ковальчук. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І.Я. Франка, 2016. – 461 с.
4. Ліневич К.А. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів біології до роботи з обдарованими учнями основної школи : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.04 / К.А. Ліневич. – Черкаси, 2009. – 23 с.
5. Сотніченко І.І. Підготовка вчителів природничих дисциплін до профільного навчання старшокласників у системі підвищення кваліфікації: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / І.І. Сотніченко; Держав. вищий навч. заклад «Ун-т менеджменту освіти» АПН України. – К., 2009. – 20 с.

**МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ
МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ НА ПРИРОДНИЧОМУ ФАКУЛЬТЕТІ**

*Дяченко-Богун М.М.
Полтава, Україна*

Ефективність функціонування системи освіти та зростання соціальних вимог до навчальних закладів має потребу у висококваліфікованих спеціалістах, які здатні творчо підходити до організації навчально-виховного процесу та досягати високих якісних результатів. Модернізація системи професійної підготовки має бути спрямована не тільки на озброєння майбутніх спеціалістів найновішими знаннями з психології, педагогіки, різних методик, а й на підготовку до їх поглиблення, розширення, комплексного використання на практиці та на формування умінь і навичок самоосвіти, що повинно стати важливою рисою педагога. Саме на природничому факультеті ПНПУ імені В.Г. Короленка, майбутні вчителі мають можливість оволодівати загальними і спеціальними знаннями, що сприяє ефективній соціалізації особистості, у тому числі і її професійній спеціалізації і є надзвичайно актуальною сьогодні.